

secundum quod omnes sub peccato inventi sunt, omnes erant utique puniendi. Fides autem dimissis per gratiam peccatis, omnes credentes filios efficit Abraham: sive quia non est quod prævaricaretur, ubi lex non est: sive non est quod vindicaretur, ubi lex necessaria non est.

Quia patrem multarum gentium posui te, ante Deum cui credidisti. Ante Deum qui Pater est omnium credentium.

Qui vivificat mortuos. Hic mortuos ad generandum dicit, ut presenti conveniat causa.

Et vocat ea que non sunt, tanquam ea que sunt. Quamvis & in principio vocaverit que non erant, & statim esse ceperunt: tamen hic de filii desperata conceptione significat: quia jam non erant eis tempora generandi.

Qui contra spem in spe credidit. Contra spem natura est: ut centum annorum homo ex muliere æque jam fessa, que etiam in juventute sterilis fuisset: semen suum sicut stellas cæli crederet esse futurum.

Ut fieret pater multarum gentium: secundum quod dictum est ei: Sic erit semen tuum sicut stella cæli, & tanquam arena maris. Qui nec unius filii jam per se esse poterat pater.

Et non infirmatus est in fide. Quaritur quomodo Abraham jam emortuo corpore, filios de Catura generaverat, qui de Sara ante non potuit? Idcirco de Sara non genuit, quia & senex erat & sterilis: in illa vero quasi in juvene, cursu nature facile potuit generare.

Nec consideravit corpus suum emortuum: cum ferè centum esset annorum, & emortuam vulvam Sara. Nihil nature considerat fides: quia omnipotentem novit esse: qui dixit.

In repromissione etiam Dei non habuit diffidentia, sed confortatus est fide. Nec de se, nec de senectutis impossibilitate, nec de promissionis magnitudine dubitavit.

Dans gloriam Deo: plenissime sciens: quia quæcumque promisit Deus, potens est & facere. Tanquam de recepto gratias agens.

Ideo & reputatum est illi ad justitiam. Quia tam perfecte, & firmiter credidit.

Non est autem scriptum tantum propter ipsum, quia reputatum est illi ad justitiam: sed & propter nos, quibus reputabitur. Non ut ejus solum fidem sciremus, qua Domino placuit: quideo etiam tentatus est: ut & ipse se nosset, & nos sequeremur.

Credentibus in eum qui suscitavit Jesum Christum Dominum nostrum à mortuis. Si tam perfecte crediderimus Christum à mortuis resurrexisse: quomodo ille credidit corpus suum posse ad generandum vivificari jam mortuum.

Qui traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter justificationem nostram. Qui morte sua, nostra peccata abolevit: & in ea qualitate qua mortuus est, necessario resurgens apparuit, ut justitiam credentium confirmaret.

Caput V.

JUSTIFICATI igitur ex fide. Pertractata causa quare nemo eorum ex operibus justificatus sit, sed omnes ex fide, quod exemplo Abraham probat: cujus se filios esse soli Judæi putabant: ostendit ratione, quod non genus, nec circumcisio, sed fides faciat filios Abraham: qui ex sola prima fide justificatus est. Qua ratione conclusa, pacem eos habere hortatur: quia nemo suo merito, sed omnes æqualiter Dei gratia sunt salvati.

Pacem habeamus ad Deum per Dominum nostrum Jesum Christum. Vel subjecti sumus utrique Deo: sive pacem Dei, non tantum sæculi, habeamus.

Per quem & accessum habemus per fidem in gratiam istam. Per quem accessimus propè qui eramus longè.

In qua stamus. Qui antè jacebamus.

Et gloriamur in spe glorie filiorum Dei. Gloriamur nos sperare filiorum Dei gloriam possessuros. Tantumque est quod speramus, quantum ex se nullus auderet: ne non spes, sed blasphemiam putaretur: eo quod multis pro sua magnitudine incredibile videatur.

Non solum autem, & sed gloriamur in tribulationibus: scientes quod tribulatio patientiam operatur: patientia autem probationem. Non solum in glorie spe, sed etiam in saluber-

rimis tribulationibus gloriamur, magnitudinem præmii cognoscentes: sicut Jacobus ait: Omne gaudium existimate fratres, & reliqua. Unde & gaudere debemus aliquid pati pro nomine Dei, ut acquiramus de tribulatione finienda præmii infinitum. Consideratione enim præmii, nullum possumus condignum æstimare laborem. Nam & scimus homines propter aurum ultrò se ad bestias deputare: quod tamen in æternum non poterunt possidere: quanto magis nos exemplo Apostolorum in tribulationibus gaudere debemus: Quæ quidem cum sint temporales, æternam salutem acquirunt: & à doloribus liberant sempiternis. Cum multi propter spem parvæ salutis, & curam corporis, maximos sustinerint cruciatu: nec tamen perfectam possunt consequi sanitatem: quæ etiam si proveniret, paulo post morte intercedente solvetur. Habemus ergo unde honestè, & sine periculo gloriamur. Magna enim gloria est de imis ad summa crescere: de nihilo ad maxima pervenire: de limo ad cælum: & de servitute vocamur ad regnum: si tamen omni sæculi gloria, & jucunditate contempta: in illo solo quod nobis promittitur, gloriamur. Quod & si feceritis, tale est, quale si quis nummo plumbeo contempto, gemmam regiam consequatur: quamquam nec sit digna comparatio, quia quamvis hic pretium distet: tamen manet utriusque corruptio: ibi verò incorruptibilibus corrupta, & æternis caduca mutantur.

Probatio verò spem: spes autem non confundit. Spes futurorum omnem confusionem expellit. Unde probatur non habere spem, qui præceptis confunditur Christi.

Quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris. Magnitudo beneficiorum excitat in se magnitudinem charitatis: quæ perfecta confidit, & timere non novit. Item manifestè hoc ostendit: quia quæcumque hominibus à Deo Patre donantur, per Spiritum sanctum tribuuntur.

Per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. Quomodo nos Deus diligit, ex hoc cognoscimus: quia non solum nobis per filii sui mortem peccata dimisit, sed & Spiritum sanctum nobis dedit: qui jam ostendat gloriam futurorum.

Ut quid enim Christus cum adhuc infirmi essemus. Ut quid indebitè pro nobis mortuus est, nisi ut manifestaret suam charitatem: cum adhuc peccatorum, & scelerum languoribus premeremur?

Secundum tempus. Secundum tempus infirmi, quo jam defecerat penè justitia. Sive quia ultimo tempore passus est Christus, sive ad tridui tempus, ut prædicabatur, est mortuus.

Pro impiis mortuus est. Vult ostendere, quia pro impiis mortuus est: ut ex beneficiorum contemplatione, ejus gratiam commendaret: & in mercato delicti, quantum eum debeamus diligere, demonstraret: & tanto beneficio & sancto, an aliquid præponendum sit, videremus: cum ille nobis impiis nec vitam suam præposuerit: ne necessitatem nobis denegaret mortem.

Vix enim pro justo quis moritur. Ideo pro justo difficile moritur, quia justus non habet mori. Pro morituro enim fortè moritur alter.

Nam pro bono forsitan quis audeat mori. Bonus ipse est, qui & justus. Dicit enim alibi: Mandatum sanctum, & justum, & bonum. Forsitan autem, hoc est, tam facile audeat, ne illi injuria fiat.

Commendat autem charitatem suam Deus in nobis. Amabilem facit, cum insinuat quantum nos diligit: quando enim indebitè aliquid præstat, tunc maxime charitas commendatur. Quid enim tam indebitè, quam ut sine peccato Dominus pro servis impiis moreretur: & universitatis conditor dignaretur apparere in homine, & contemni pro reparatione propriæ creaturæ?

Quoniam si cum adhuc peccatores essemus, secundum tempus. Notandum quòd plerumque Apostolus credentes jam in Christo fuisse peccatores, dicens: jam non esse significat: ut qualiter se exhibere debeant, recognoscant.

Christus pro nobis mortuus est: multo igitur magis justificati nunc. Si peccatores tantum dilexit: quanto magis custodiet justos?

In sanguine ipsius salvi erimus ab ira per ipsum. Non animalium sicut in lege. Caveamus ergo, ne peccando eum pollutum dicamus: sicut dicit ipse Apostolus ad Hebræos.

Si enim cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo

per mortem filii ejus. Peccatores inimici sunt contemnendo: sicut dicit Apostolus: Scitis quia amicitia hujus mundi inimica est Deo: Quicumque enim voluerit amicus esse sæculi hujus, inimicus Dei cognoscitur. Inimici ergo actibus, non natura. Reconciliati autem, quia conciliati naturaliter fueramus.

Multo magis reconciliati, salvi erimus in vita ipsius. Si per mortem Christi salvati sumus: quanto magis in ejus glorificabimur vita, si eam fuerimus imitati?

Non solum autem, sed & gloriamur in Deo per Dominum nostrum Jesum Christum, per quem nunc reconciliationem accepimus. Non solum nobis vita dabitur sempiterna, sed etiam quedam similitudo per Christum promittitur divinæ gloriæ: sicut dicit Apostolus Joannes: Nondum apparuit quid erimus, quoniam cum apparuerit similes ei erimus.

Propterea sicut per unum hominem. Si per unum hominem Evam, peccatum intravit in mundum: infantiunt qui dicunt: antequam deceperit diabolus Evam, peccatum fuisse in mundo. Item hic ostendere vult propterea Christum passum: ut qui sequentes Adam discesseramus à Deo, per Christum reconciliaremur Deo.

In hunc mundum peccatum intravit: & per peccatum, mors: Exemplo vel forma. Quomodo cum non esset peccatum, per Adam advenit: ita etiam cum penè apud nullam justitiam mansisset, per Christum est revocata. Et quomodo per illius peccatum, mors intravit: ita & per hujus justitiam, vita est reparata: futura, non præsens.

Et ita in omnes homines mors pertransiit. Dum ita peccant, & similiter moriuntur. Non enim in Abraham, & Isaac, & Jacob pertransiit: de quibus dicit Dominus: Omnes enim illi vivunt. Hic autem ideo dicit omnes mortuos: quia in multitudine peccatorum non excipiant pauci justi, sicut ibi: Non est qui faciat bonum: non est usque ad unum. Et omnis homo mendax. Sive in eos omnes pertransiit: qui humano, non cælesti ritu vivebant. Item nunc Apostolus mortem animæ significat: quia Adam prævaricans mortuus est, sicut & Propheta dicit: Anima quæ peccat, ipsa morietur. Transiit enim & in omnes homines, qui naturalem legem prævaricati sunt.

In quo omnes peccaverunt. Hoc est in eo quod omnes peccaverunt, exemplo Adæ peccant.

Usque ad legem enim peccatum erat in mundo. Lex peccati vindex advenit: ante ejus adventum liberius vel præsentis vitæ longitudine fruebantur. Erat quidem ante legem peccatum, sed non ita putabatur esse peccatum: quia jam penè oblitteratum fuerat in natura. Item dicens: Usque ad legem, Moysi significat. Inferens autem, peccatum non imputatur cum lex non est: naturalem iterum ostendit legem, per quam prævaricatus est Cain: & post ipsum qui naturalem legem, prævaricati sunt.

Peccatum autem non imputabatur, cum lex non esset. Quomodo mors regnabat, si non imputabatur peccatum: nisi subaudiatur, in præsentem non imputabatur.

Sed regnavit mors ab Adam, usque ad Moysen. Sive dum non esset qui inter justum, & injustum antè distingueret, putabat se omnibus dominari. Sive non solum in eos qui præceptum sicut Adam transgressi sunt: Hoc est de filiis Noe, quibus justum est, ne animam in sanguine manducarent: Et de filiis Abraham, quibus circumcisio mandata est: sed etiam in eos qui sine præcepto legem contempserunt nature.

Etiam in eos qui non peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ. Hi sunt qui non in similitudinem prævaricationis Adæ peccaverunt: qui per naturalem legem transgressi sunt: & non sicut Adam per mandatum.

Qui est forma futuri. Sive ideo forma fuit Christi: quia sicut Adam sine coitu à Deo factus est: ita ille ex virgine Spiritu sancto operante processit. Quidam dicunt forma è contrario, hoc est: sicut ille peccati caput, ita & iste justitiæ. Item forma Christi Adæ factus est. Sicut enim Adam primus mandatum Dei prævaricans, exemplum est legem Dei prævaricare volentibus: sic & Christus voluntatem patris complens, exemplum est imitari eum cupientibus.

Nam non sicut delictum, ita & donum. Ne in forma æqualitas putaretur.

Si enim unius delicto multi mortui sunt: multo magis gra-

tia Dei, & donum in gratia unius hominis Jesu Christi in plures abundavit. Hic manifestè docet: quia non generaliter de omni homine dicit, dicens: unius delicto, multi mortui sunt: quia communi & naturali morte: non solum peccatores, sed & justii moriuntur.

Et non sicut per unum peccatum, ita & donum. Sed amplius.

Nam judicium qui sem ex uno in condemnationem. Ex uno julto peccante, processit judicium mortis.

Gratia autem ex multis delictis in justificationem. Quia non invenit Adam multam justitiam, quam suo exemplo destrueret: Christus autem gratia sua, multorum peccata dissolvit. Et Adam solam formam fecit delicti: Christus verò & gratis peccata remisit, & justitiæ dedit exemplum.

Si enim unius delicto mors regnavit per unum: multo magis abundantiam gratiæ, & donationis: & justitiæ accipientes in vita, regnabunt per unum Jesum Christum. Quare multa peccata dimisit, abundantia donationis Spiritus sancti: quia multa sunt dona. Ipsa enim justitia donatur per baptismum, non ex merito possidetur.

Igitur sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem: sic & per unius justitiam in omnes homines in justificationem vita. Mors regnavit: subauditur, ita & per justificationem gratia regnavit. Itemque superius dicit: Numquid iniquus Deus qui infert iram? Et adjecit: Absit: quomodo potest unius delicto Adæ, omnes homines condemnare? cum nec unius Christi justitia, omnes homines justificati sunt? Omnes autem dicens, non generaliter dicit, sed uniuscujusque partis significat multitudinem. Alioquin inveniantur omnes homines justificati in Christo, sicut & in Adam condemnati: & non erit ultra qui puniatur.

Sicut enim per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi, ita & per unius obedientiam justii constituentur multi. Sicut exemplo inobediencie Adæ, peccaverunt multi: ita & Christi obedientia justificantur multi. Grande enim crimen inobediencie est, quod tantos occidit.

Lex autem subintravit: ut abundaret delictum. Quia naturalem legem habentes Hebræi & scribæ acceperunt propterea dicit, subintravit. Ipsi enim ad majorem mercedem accipientes legem, per suam negligentiam non custodientes, in majus ceciderunt delictum: ne dicerent, sed nobis lex peccatum dimisit: non, inquit, venit dimittere, sed demonstrare delicta. Et dum scienter peccaverunt, cæpit abundare delictum: quasi si diceret: ut video, lex peccatum non abstulit, sed adjecit: non tamen suo vitio: sed illorum: subintravit: hoc est, subito intravit: & ita contigit ut abundaret delictum.

Ubi autem abundavit delictum, superabundavit & gratia. Sicut ait Salvator: Cui plus dimittitur, amplius diligit: Manifestata est enim quantitas peccati, ut sciretur gratiæ magnitudo: & redderemus competens debitum charitatis.

Ut sicut regnavit peccatum in mortem, ita & gratia regnet per justitiam in vitam æternam: per Jesum Christum Dominum nostrum. Sicut abundanter confirmatum est regnum peccati, per contemptum legis: ita & regnum gratiæ confirmetur, per multorum remissionem peccatorum, & indefinitam deinceps justitiæ actionem.

Caput VI.

QUID ergo dicemus? Manebimus in peccato: ut gratia abundet? Absit. Qui enim mortui sumus peccato. Ne non intelligentes dicerent: Si gratia crescit in magnitudine delictorum: peccare debemus, ut possit magis ac magis gratia abundare. Absit. Ego de illis dico, quos ita fides invenit, non de nobis, qui jam mortui sumus peccato, ut gratia viveremus.

Quomodo adhuc vivemus in illo? Vult tam firmum esse baptizatum, tamque perfectum.

An ignoratis fratres. Aut nunquid nescitis ipsam sacramentum baptismatis?

Quia quicumque baptizati sumus in Christo Jesu. Tribus modis baptismum accipitur in scripturis: Aquæ & Spiritus sancti, qui & ignis appellatus est, & sangui-